

очекује узалуд, након кратке летње љубави и обећања. Зашла у године и годинама већ остарела и помахнитала, одлази на пероне железничке станице, али из вагона неће изаћи њена љубав. И умире чекајући. Друга прича „Сан Марије из Магдале” са темом Исуса из Назарета: „Прича народ ваздан. Веле чуда твори. Лечи губаве, враћа вид слепима, претвара воду у вино... Благо онима који плачу, јер ће се утешити... Благо онима, који су чиста срца, јер ће Бога видети!”

Фрида Филиповић, из јеврејске породице, ауторка је два збирке прича. Приче које су ушле у ову Антологију су „Љубичице”, „Конфети”, али је „Сестра Грација”, чини ми се, најуспешнија, када је реч о искусној монахињи која наговара искушеницу да се не замонаши. „Баци са себе то црно одело, не полажи завет, бежи одавде.”

Јелена Билбија занимљива је са тематиком прича из сеоског живота, овде заступљена причом о „Судбини једног грамофона” и радости деце док слушају музику, све док грамофон не буде разбијен. „Идризова кава” – о кафи која се неколико пута кува све док се из ње не исцеди и последње црnilо: прво за оне богате и важне – до бледила и соца за сиромашне. Тужна Босна и сиромашни Муслимани.

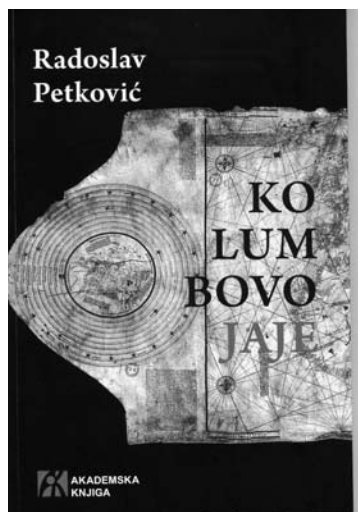
Са Милком Жицином, једном од трагичарке наше књижевности, голооточанке, завршава се антологијски избор. Из збирке *Нека што буде све*, одабране су добре приче „Малча”, „Роман у наставцима”, о литератури бестселера, и приче о „Рушењу старих Теразија”. Жицина се поиграва темом књижевности, оне у наставцима, као фељтонске приче, а у односу на праву литературу; пише о београдским приликама, приповеда меланхолично о рушењу старих зграда.

Славица Гароња урадила је велики посао, провела нас кроз век у коме су стварале књижевнице, онако како су знале и умеле, о којима се зна онолико колико се о њима пише, а пише се мало. Бољег избора није могло бити, можда другачијег, можда би неко други одабрао друге приче, али, несумњиво, дата је општа панорама и широки пресек. Дуго се чекало на овакву књигу, предуго, као да нисмо ни знали, ни умели да вреднујемо оно што имамо, зато је *Врћи штајни* драгоцен антологија, неопходна као документ једног времена.

Тамара Крсћић

Ко још пије кафу док траје рат?

Радослав Петковић, *Колумбово јаје*, Нови Сад, Академска књига, 2017.

Поставивши загонетку већ при одабиру наслова, Радослав Петковић у својој новој збирци есеја *Колумбово јаје* уводи читаоце у један потпуно нови свет сазнања и опште културне информисаности. Насловна фраза¹, дакле, представља коначно решење наизглед нерешиве загонетке, те фразеолошки гледано, конотације везане за овај термин везују две супротности – лако решив проблем тешке загонетке. Захват тема које су заступљене у овим есејима прелазе домет обичног читаоца, пошто се аутор бави разноврсним питањима која представљају испреpletену мрежу ставова и критика упућених свима. Постављени у концизне скупове којима су додирне тачке само на први поглед нејасни споје-

¹ Иза наслова се крије позната анегдота о морепловцу чије је достигнуће оспоравано и дуго наилазило на подсмех, да би се на једноставном примеру показали његови ставови. Наиме, прича која стоји иза овога јесте да је Колумбо након прича како је било ко могао да открије Америку да није он, затражио да му донесу јаје и замолио присутне да га поставе да стоји вертикално без помагала. Након што то никоме није пошло за руком, морепловац је разбио шири крај и успео у својој замисли. Доказао је да када неко нешто учини, свако може да уради исто то на исти начин.

ви, Петковић проналази везе између народа и догађаја и уводи нас у нови свет разумевања. Ауторов приступ поступку навођења у есејима је оштар и критички настројен, не остављајући места за тражење разумевања онога што критикује и објашњава. Он проналази многа питања која се крећу између литературе, историје и уметности и управо у њима тражи одговоре пролазећи кроз значајна дела из ових области и најбитније догађаје везане за њих. Асоцијативно ређање личности, догађаја и цитата доводи до тешке проходности кроз странице, јер се бројним дигресијама на које се аутор позива читалац наводи у једну сасвим нову димензију која отвара бројна питања. Тешко је остати само на делићу прича које је писац концизно убацио у есеје и објаснио њихов удео у рукопису. Заметак који они остављају шири се даљом истрагом, на шта нас Петковић позива, будући да је, у смислу правог ерудите, и сам прилично детаљан у познавању забелешки које прави. Управо овај ток мисли аутора води од грчких филозофа све до актуелног председника САД-а, а оно што спаја ове две дијаметрално супротне тачке јесте специфичан стил у којем се страна имена не транскрибују, цитати се наводе на изворном језику, а истраживања проналазе упориште у страниој литератури, понекад чак и непреведеној на српски језик.

Књига је састављена из три есеја („Да ли је било Првог светског рата?”, „На шта мислим када кажу Први светски рат?” и „Колумбово јаје”), који својим насловима наглашавају основну тему, међутим, Први светски рат представља основу на коју се на дограђују искази дати кроз целу књигу. Сваки есеј додатно поседује мини есејистичке записе који, одвојени поднасловима, прецизирају ток мисли аутора и настављају се на, понекад прекинуте, мисли које тематизују буру информација. Тако аутор већ у првом есеју доводи у везу питање искуства у рату и писања о истом и разматра дилему да ли је потребно нешто проживети да би се о томе заиста и писало.² Књигу започиње тврђном

² Ова тема иде много даље – треба узети у обзир дела наших најзначајнијих писаца и ратно искуство које су они имали тј. немали и како је то утицало на њихова дела и популарност истих. Аутор говори да постоје дела која представљају „много прашине у забаченим угловима библиотеке”. Овај однос иде и много даље од

иза које стоји француски историчар Christophe Prochasson – да су се након рата многи писци ухватили пера како би поделили своје искуство. Узгред, ово је теза која се може довести у везу са ставом Валтера Бенјамина из есеја „Приповедач“, о нужности искуства за добијање ауторитета приповедача. Проживљеност неког искуства не даје нужно вредност литерарној забелешци тог догађаја него само, за почетак, сведочанство једног дешавања. Долази до закључка да, ако је књижевност документ неког времена, онда засигурно јесте документ времена у којем је то дело настало, никако времена о којем се пише.

Једно од имена које се провлачи кроз сва три есеја јесте Марсел Пруст³ и његов Приповедач, а аутор користи његова дела не само да би исказао неке основне забелешке о њему, већ и да објасни шири аспект који се крије иза тих наслова. Није само Пруст окупирао Петковића, то кроз сваку страницу чини и Монтењ, те се јављају бројне референце на његове *Есеје*⁴. Бројни су наводи из ове књиге, те је утицај који је ово капитално дело створило на све његове следбенике попримило приличан одјек на овим страницама. Управо је концепт есеја као поставке разних питања која не могу да се нађу у било ком другом жанру дао аутентичност одабиру ове форме. Постављајући питање насловом другог есеја и одмах дајући одговор кроз поднаслов („*На охлађену и никада нейојцијену кафу Zena Cosinija.*“), ствара слику коју ће додатно проширивати изданцима везаним за јунака. *Зенова савес*⁵ Итала Зева⁵ доноси нам питање никада по-

корелације искуства и рата те се поставља питање да ли је заиста потребно проживети нешто како би се о томе писало.

3 Занимљиво је да аутор наводи како би данашњем читаоцу Пруста биле потребне фусноте стручњака, док је за већину читалаца ове књиге вероватно њен већи део непознат. Реферисање дигресијама, пак, представља пут који Петковић оставља читаоцима наводећи их да га следе.

4 Као зачетник есејистичког жанра не треба да зачуди присутност утицаја самог Монтења, а онда и *Есеја* на рад Радослава Петковића. Тако аутор за појединачне есеје не користи тај израз, баш као што то Монтењ чини, него *поглавље*.

5 Зево је занимљив због свог односа са Џојсом и међусобним утицајем који су ова два аутора имали један на другога. Одговорни за прва читања и савете својих рукописа, мало је познато пријатељство које је било подстицајно за литерарно стваралаштво ова два јунака током Џојсовог боравка у Трсту. Петковић

пијене кафе јунака и разматра слику рата приближавајући је граници коју ми познајемо. Постављен као граница у старој Југославији, Трст је одиграо значајну улогу у животу људи са ових простора, али нам аутор даје и једну другачију слику овог града кроз његов значај у животу Тршћана, Италијана, Немаца, па, напослетку, и Југословена. Ипак, Зевов јунак и његова кафа су оно што се повезује са питањем рата и човека као учесника који живи свој живот (не)свесно од дешавања око њега. Зено Косини као да не да мира аутору и та кафа је свеprisутна док он не финализује своју мисао општим ставом о животу и пуштањем кафе да се охлади.

Не поткрепљује аутор своје ставове само примерима који основу имају у Првом светском рату. Напротив, референтни оквир Радослава Петковића досеже и тренутна збивања како у нашој земљи, тако и у свету. Позива се на све већу распрострањеност тривијалности услед масовног тржишта и утицаја истог на разне облике забаве. Гаси се критичко мишљење и губи се значај интелектуалног богатства све већом применом интернета и лаког доступношћу информација. Иако нуди велику количину података на малом простору у неколико пасуса, аутор ипак не проналази позитиван аспект у овом виду нове интелектуалне баштине. Оно што он истиче јесте велика обмана која само нуди привидно знање и ставља прочитане информације спаковане у неколико бајтова насупрот богатој начитаности и упућености у историју, културу и књижевност.

Занимљива је употреба термина цитатологија⁶, као и критика од стране аутора који је овом књигом показао да епитет ерудите не значи само пуко навођење реченица и њихово слепо цитирање. Иако су и сами есеји препуни референци и позивања на већ

приказује везу коју је приватно дружење ова два аутора имало на облике њихових дела, од ситних измена до људи из њихових живота који су послужили као инспирација за јунаке. 6 Аутор критикује претерано цитирање и цитирање цитираног, које залази у зачарани круг и постаје елитистичко уверење о образованости и познавању датог цитата. Присећа се списка који је сачинио Умберто Еко на којем се налазе реченице које су учесталим цитирањем изгубиле сваки смисао, схватајући да све оно што има тенденцију да се често спомиње изгуби своје право значење и постане излишна реченица коју изговара неко ко је тај запис негде прочитао у покушају да покаже своје „знање“.

изречено, мало ко се може похвалити да познаје већину дигресија које аутор наводи – ни он не сматра да образованог човека чини број цитата које може да наведе, спомињући и сам тешку проходност текстова који се превише реферишу на нечији други рад. Огледи дати у исцрпном прегледу времена представљају базу која може да се подели по сферама о којима пише. Ипак, есеји остају негде између чињеница и покренутих питања, а аутор на нека од њих даје одговоре, док нека, намерно, оставља отворенима и разгранатима.

Владимир Б. Перич

ЕЛЕМЕНТАЛИСТИЧКИ ОДРАЗИ ВОДЕ

Слађан Милошевић, *Глиб*, Каирос, Сремски Карловци, 2017.

Према Емпедокловој космогонији, изгледа да је најпре издвојен ваздух, који је почео да кружи, а за њим ватра, која је згуснула ouranos као aither и спустила теже честице као атмосферску маглу. Сила обртања сабила је делове земље у средиште, а као последица тога, из ње је исцурела вода и образовала море.

М. Р. Рајт